

Kenotafas Jonui Karoliui Chodkevičiui

► Lietuvos Respublikos Seimui 2021-uosius paskelbus Jono Karolio Chodkevičiaus metais, Lietuvos kariuomenės Motorizuotosios pėstininkų brigados „Žemaitija“ G9 skyriaus Visuomenės informavimo specialistas Nerijus Čapas Kretingos muziejui pasiūlė įgyvendinti idėją – Kretingos bažnyčioje esančiame Chodkevičių šeimos mauzoliejuje įrengti didžiojo etmono kenotafą, arba simbolinį kapą.

► Projekto „Atmintis“ sumanytojai ir vykdytojai prie Jono Karolio Chodkevičiaus kenotafu. Autorės nuotr.

Įgyvendinant Kretingos muziejaus projektą „Atmintis“, minint 400-ąsias Kretingos miesto ir bažnyčios įkūrėjo, vieno ryškiausių Lietuvos valstybės ir karo veikėjų J. K. Chodkevičiaus mirties metines, 2021-ųjų rugšėjo 24 d., Kretingos pranciškonų bažnyčios Chodkevičių mauzoliejuje-kriptoje ir buvo atidengtas kenotafas. Tai – bendras skulptoriaus Vytauto Baransko, Kretingos muziejaus istorikų bei Kretingos pranciškonų kūrinys.

Kretingos bažnyčioje įrengus kenotafą J. K. Chodkevičiui, simboliškai buvo įvykdyta paskutinė Lietuvos didžiojo etmono, Kretingos miesto įkūrėjo valia, atstatytas istorinis teisingumas, suteikta derama pagarba vienam iškilniausių Lietuvos valstybės ir karo veikėjų.

Palaidojimo vieta nežinoma

J. K. Chodkevičius savo rezidencijai pasirinko strategiškai patrauklią vietą – Kretingą, jo dvaras buvo dabartinėje Kretingos muziejaus teritorijoje. Pastatęs Kretingoje pranciškonų bažnyčią ir vienuolyną, po didžiuoju altoriumi įrengė šeimos kriptą, kurioje palaidojo pirmąją žmoną Sofiją, abu sūnus ir 1620 m. testamente išreiškė valią būti pačiam palaidotam šalia jų. Tačiau karvedžiui mirus, antroji žmona Ana Aloyza Ostrogiškė paskutinės jo valios neišpildė.

J. K. Chodkevičius mirė Chotino pilyje 1621 m. mūšių su turkais ir Krymo totoriais metu.

Jo antroji žmona vyro kūną išgabeno į Ostrogą. Iki XVIII a. pr. didžiojo etmono palaikai kelis kartus buvo perkelti, kol atgulė Ostrogo jėzuitų bažnyčioje. 1875 m. ši bažnyčia nugriauta.

Šiandien J. K. Chodkevičiaus palaidojimo vieta nėra žinoma, todėl Chodkevičių šeimos mauzoliejuje ir buvo nuspręsta įrengti kenotafą.

Karvedžio nuopelnai Kretingai ir Lietuvai

J. K. Chodkevičius – vienas ryškiausių didžiųjų etmonų epochos atstovų. Svarbiausias savo pergales pasiekė Kircholmo (Salaspilio) mūšyje, Piarnu (Salacgrivos) jūros mūšyje, o paskutinė žymi pergalė buvo pasiekta Chotyno mūšyje su turkais ir Krymo totoriais.

J. K. Chodkevičius buvo ne tik genialus karvedys, bet ir valstybės veikėjas – Žemaičių seniūnas, Vilniaus etmonas, garsėjo kaip mecenatas, meno ir kultūros globėjas.

1602 m. pastatęs Kretingoje pirmąją bažnyčią ir įsteigęs bernardinų vienuolyną, 1609 m. suteikė miestui Magdeburgo teisę, o statomą miestą pavadino savo vardu – Karolštatu. Atkurtoje Lietuvos Respublikoje legendinio karvedžio nuopelnai ir jo vardas buvo primiršti. Tik kretingiškausi ištikimai saugojo savojo miesto, bažnyčios, vienuolyno ir pirmosios mokyklos steigėjo atminimą: tarpukariu J. K. Chodkevičiaus vardu buvo pavadinta viena miesto gatvių, 2009 m. Rotušės aikštėje pastatytas pirmasis Lietuvoje didžiojo karvedžio paminklas.

Kenotafe – kapsulės su žeme

Istorinėje Chodkevičių dvarvietėje – Kretingos muziejaus dvaro rūmų parteryje Krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas, Sausumos pajėgų vadas Raimundas Vaikšnoras, Kretingos rajono meras Antanas Kalnietis, Lietuvos kariuomenės Motorizuotosios pėstininkų brigados „Žemaitija“ vadas pulkininkas Nerijus Stankevičius, Kretingos muziejaus direktorė Vida Kanapkienė ir idėjos sumanytojas N. Čapas į kenotafu vidų iškilmingai įdėjo raudono vaško antspaudais užantspauduotas 6 plieno kapsules su žeme iš kadaise karvedžio lankytų vietų, kur jis kovojo, gyveno, mirė ir buvo palaidotas: iš Chotyno tvirtovės, Salaspilio mūšio lauko, Kretingos dvarvietės, Ostrogo Jėzuitų kolegijos bažnyčios vietos, ažuolo gilė ir žievė iš Kretingos dvarvietės bei žemė iš Ostrogo švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų parapijos bažnyčios šventoriaus. Žemės į Lietuvą pagabeno Motorizuotosios pėstininkų brigados „Žemaitija“ kariai ir darbuotojai.

Iškilmingoje rikiuotėje stovėjo Karinių jūrų pajėgų orkestras;

► Iškilnių Kretingos miesto centre momentai

Graikiškai κενοτάφιον (tuščias kapas) – simbolinis antkapinis paminklas, statomas pagerbti mirusįjį, kurio kapas arba palaidojimo vieta nėra žinoma. Šiuo metu kenotafai statomi ne tik kapinėse, bet ir visuomeninėse vietose – aikštėse, parkuose, žūties vietose, keliuose.

LDK Gedimino štabo bataliono Garbės sargybos kuopa; Lietuvos didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus pėstininkų brigados „Žemaitija“, LDK Butigeidžio dragūnų bataliono, LDK Kęstučio motorizuotojo pėstininkų bataliono, Kunigaikščio Margirio pėstininkų bataliono, Brigados generolo Motiejaus Pečiulionio artilerijos bataliono ir Žemaičių apygardos 3-osios rinktinės būriai su vėliavomis.

Iškilminga kenotafu palyda žygiavo nuo dvarvietės iki Rotušės aikštėje esančio paminklo J. K. Chodkevičiui, kur buvo atiduota pagarba Kretingos miesto įkūrėjo atminimui, iš pabūklų paleisti trys dedikuoti šūviai. Pagerbimo iškilmes vainikavo šv. Mišios Kretingos bažnyčioje. Kenotafas buvo pašventintas ir iškilmingai įneštas į Chodkevičių šeimos kriptą-mauzoliejų po pagrindiniu bažnyčios altoriumi.

Papuoštas Chodkevičių simboliais

Kenotafas yra sumažinto sarkofago formos, pagamintas iš spalvoto metalo, stovi ant keturių išorė atsuktų grifo kojų. Jis vizualiai deria prie Kretingos bažnyčios Chodkevičių mauzoliejuje jau esančių sarkofagų.

Kenotafu dangtį puošia asmeni-

nis J. K. Chodkevičiaus herbas, sukurtas pagal raižinį saugomą Vilniaus Mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. Vienoje šoninėje plokštumoje – lauro ir ažuolo lapų bei gilių vainiku įrėmintas J. K. Chodkevičiaus bareljefas, sukurtas pagal XVIII a. Karlo Gotlybo Raspo ir Michael Keyl raižinį, saugomą Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje. Lauras, nuo antikos laikų simbolizuoja šlovę, pergalę ir taiką, o ažuolo lapai – stiprumą ir drąsą. Kitoje plokštumoje – Salaspilio mūšio bareljefas pagal XIX a. nežinomo dailininko litografiją, saugomą Lenkijos nacionalinėje bibliotekoje.

Plokštumų šonus rėmina Kretingos pranciškonų bažnyčios zakristijos durų drožinių fragmentų atkartojimas – J. K. Chodkevičiaus ir Sofijos Chodkevičienės portretinių hermų bareljefai.

Galvūgalio ir kojūgalio plokštumų centre – grifų galvų formos rankenos su snapuose įvertais žiedais.

Kenotafu viršų ir apačią juosia bareljefinės stilizuotų ažuolo lapų ir augalinių ornamentų juostos, pagal zakristijos durų drožinius. Vidaus apdaila – balto marmuro plokštės.

Jolanta KLIETKUTĖ
Kretingos muziejus

